

A PORVAI BIODIVERZITÁS NAPON GYŰJTÖTT ORMÁNYOSALKATÚ BOGARAK (COLEOPTERA: CURCULIONOIDEA)

PODLUSSÁNY ATTILA

H-1111 Budapest, Bercsényi u. 10.
podlussany@zoo.nhmus.hu

PODLUSSÁNY, A.: *Checklist of (Coleoptera: Curculionoidea) collected on the occasion of the International Biodiversity Days 2010 (Porva, Hungary)*

Abstract: 116 curculionoid species from the material collected during the Biodiversity Day at Porva (31 May 2008) are listed. Notable rarities or protected species were not found.

Keywords: Curculionoidea, checklist, Porva, Hungary

Bevezetés

A magyarországi Biodiverzitás Napok gondolata, majd megszervezése Kovács Tibor nevéhez fűződik. Nagyon jó kezdeményezés, mely a legjobb időben kezdődött. A magyar faunakutatás ugyanis a végnapjait éli. Egy terület faunájának megismerése ma már senkit sem érdekel (tisztelet a nagyon kevés kivételnek). Ma már csak a ritkaságok és a védett fajok felkutatása az, ami a természetbe csalogatja kutatóinkat. (Nem is olyan régen az amatőröket vádolták azzal, hogy csak „trófeákra vadásznak”.) Teljes pénz- és szakember-hiány jellemzi az egész szakmát. Ezért tartom nagyon jó kezdeményezésnek az évről-évre megrendezett Biodiverzitás Napokat. Ez egy lehetőség a faunakutatás hivatásos és nem hivatásos művelőinek, hogy gyakoroljanak, tudásukat átadják másoknak. A faunakutatást, az élővilág diverzitását iskolapadban nem lehet megtanulni, felfedezni és csodálni. Ki kell menni a természetbe, fotózni és gyűjteni kell, majd rendszerezni, feldolgozni és publikálni.

A porvai Biodiverzitás Nap alkalmával nem kis nosztalgiaiával és nagy lelkesedéssel kezdtek meg a 24 órás gyűjtést. Ezúttal 2008. május 31-én a Bakony hegység flóráját és faunáját kutattuk a Porva település határában kijelölt területen. A korábbi biodiverzitás napok példáját követ-

ve a kutatás, illetve gyűjtés 24 óra alatt zajlott egy kijelölt 2 km²-es területen. A kutatók egész nap a erdőt járták, szorgalmasan gyűjtöttek, majd a szabadban vacsorához gyűltünk össze. A bográcsban főtt lestyános gulyáslevest Kasper Ágota, a Bakonyi Természettudományi Múzeum igazgatója és csapata főzte. Köszönjük, nagyon finom volt. Este a lepkészek lámpáinak fényénél gyűjtöttünk. Sajnos az ormányosbogarak közül csak nagyon kevés faj repül fényre.

Előzmények

A Bakony-kutatás évtizedei alatt (1962-2007) többször folytak gyűjtések Porva környékén. Útban a Magas-Bakony felé mindig megálltunk a hóvirágos, medvehagymás, égeres Generál-erdőben. Kopogtatással, rostálással, fűhálózással gyűjtöttük a rovarokat. A Bakony hegység ormányosbogarainak feldolgozásával Porva környékéről 130 faj vált ismertté, melyek pontos adatait 2007-ben publikáltam *A Bakony ormányosbogár-faunája* című kötetben (PODLUSSÁNY 2007). A többi kisebb ormányosalkatú család múltbéli porvai adatai publikálatlanok: Anthribidae (3 faj), Attelabidae (1 faj), Rhynchitidae (5 faj), Apionidae (30 faj), Nanophyidae (1 faj) és Scolytidae (11 faj). Természetesen fajgazdagabb eredmény csak akkor érhető el, ha többször más-más hónapban gyűjtenénk Porva környékén.

Anyag és módszer

Az ormányosalkatú bogarak gyűjtése nem különbözik a többi bogárcsalád gyűjtésétől. Mivel fitofág bogarokról van szó, a növények hálózásával és kopogtatásával lehet a legtöbb fajt gyűjteni. A fűhálózás a leggyakrabban alkalmazott gyűjtési mód. Sajnos kevesen tudják, hogyan és mikor lesz eredményes a fűhálózás. Nem alkalmazható esőben, eső után, és szeles időben. Az ormányosbogarak – ha veszélyt érzékelnek – ledobják magukat a talajra, s ott mozdulatlanul várják a veszély elmúltát. Ezt tudva, tehát teljesen felesleges többször odacsapni ugyanoda, mivel a másodszori hálósapásba már bogár nem kerül. A hálósapás előtti 20-30 cm-es sávban érezhető légnyomást a bogarak érzékelik és ledobják magukat a növényzetről, tehát oda sem célszerű hálósapást mérni. Fűhálózás közben tehát haladni kell, egyhelyben, vagy lassan cammogva eredménytelen lesz a hálózás. Ha kevés a gyűjtésre szánt idő, illetve mint jelen esetben is az volt a cél, hogy minél több fajt gyűjtsünk, célszerű az úgynevezett „zacskós hálózást” alkalmazni. A zacskós hálózás nem alkalmazható nedves csigás réteken. Ez a gyűjtési mód nélkülözhetetlen a faunakutató programokban, mivel több rovarcsoport (bogarak, legyek, kabócák, poloskák, sáskák, fűkészdarazsak stb.) egyidejű begyűjtésére alkalmas. Egy nem lyukas nylon-zacskó szükséges hozzá, melybe egy összegyűrt papírzsebkendőt, vagy újságpapírt teszünk a nedvesség elszívása céljából. Minden 8-10 hálósapás anyagát ebbe a zacskóba öntjük, de úgy, hogy abból ne repüljön ki semmi. A zacskó száját összefogva folytatjuk a fűhálózást, majd ismét beleöntjük a zacskóba a gyűjtött törmeléket. Végül a rovaroktól nyüzsgő zacskóba egy ecetes papírt teszünk, és légmentesen elkötjük a zacskót. Az így leölt rovaranyagot ki kell venni a nylon-zacskóból, a nagyobb növényi törmeléket kidobjuk, majd az anyagot papírzacskóba, papírdobozban tároljuk. (Nem a mostanában divatos nylon-tasakban!). A rovarcsoportok szétválogatása mikroszkóp segítségével napokig is eltarthat. A rovarvilág diverzitását, sokszínűségét, változékonyságát az látja csak igazán, aki rovarcsoportokra válogat egy-két zacskósan hálózott törmeléket.

Másik gyakori gyűjtési mód a kopogtatás. Erre a célra különböző kopogtató-ernyőket gyártanak és használnak. A kopogtatást én egy világos színű esernyővel végzem. Az ernyőt kinyitva, megfordítva tartom a bokrok, vagy száraz faágak alá, majd egy bottal megcsapok az ágakat, hogy a bogarak belepotyogjanak az ernyőbe. Az ernyőből az apró bogarak szippantóval gyűjtöm össze. Hátránya, hogy az ugró és jól repülő fajok elmenekülnek.

S végül a rostálást ismertetem, mint olyan gyűjtési módot, melyet egyre ritkábban alkalmaznak ma már. Az ormányosbogarak egy része az avarban, lehullott gallyakban fejlődik, ezek gyűjtéséhez használjuk a talajrostát. Az ormányosbogarak gyűjtéséhez a legjobb az 5-6 mm átmérőjű rosta. A rostált avarból, fűcsomóból, az apró törmelék a bogarakkal együtt egy zsákba hullik. Az így összegyűjtött anyagból ki kell futtatni a rovaranyagot. Elődeink ezt úgy oldották meg, hogy erre a célra kialakított futtatókba tették a rostált anyagot. A száradó rostálványból a rovarok kimenekültek a futtató alján levő üvegedénybe, melyben nedves papír, vagy alkohol volt a csali. Az alkohol előnye, hogy azonnal elpusztul a belepotyogó rovar, viszont hátránya, hogy preparálhatatlanná válik. A nedves újságpapír szerintem jobban vonzza a rovarokat, mint az alkohol, gyorsabban kifutnak, és ecetéteres kezeléssel kiválóan preparálható marad a rovaranyag. Hátránya a hagyományos futtatásnak, hogy aránylag kevés anyag fér a futtatókba, nem is beszélve arról, hogy napokig kell futtatni. Ha pedig vászonzsákokban haza kell vinni az anyagot egy több napos gyűjtőút alkalmával, az anyag egy része elpusztul, még mielőtt futtatóba kerülne. A pusztulást a kiszáradás, a hangyák és egyéb ragadozó rovarok okozzák.

Ezért a futtatást már évtizedek óta más módszerrel végezzük. Az autó meleg motorháztejeire egy lepedőt terítünk és erre terítjük szét a rostált anyagot. A hő hatására a rovarok megmozdulnak, s így szippantóval, csipesszel, a nagyobbakat kézzel gyűjthetjük össze. A lepedőt bárhová kiteríthetjük, ahol a nap melege éri. Autó helyett én egy világos színű tálcán terítem szét a rostált anyagot, melyet a nap melege segítségével futtatok. Porván is így dolgoztam.

Eredmények és értékelés

Hazánkban 1235 ormányosalkatú bogárfajt ismerünk. Az elmúlt 130 év alatt a Bakony hegységből 600 faj került elő. Porva környékéről a korábbi gyűjtések alapján 181 fajt mutatam ki. **A Porvai Biodiverzitás Nap alkalmával gyűjtött ormányosalkatú bogárfajok száma 116.** Sajnos a gyűjtött fajok között különösen érdekes, védett vagy ritka faj nem található. Hazánkban általánosan elterjedt gyakori fajokat sikerült gyűjtenünk. A biodiverzitást azonban ez a fajlista is jól szemlélteti.

A gyűjtött fajok listája

APIONIDAE – cickányormányosok

Catapion seniculus (Kirby, 1808) – lóhereszár-cickányormányos

Ceratapion onopordi (Kirby, 1808) – szárnóbogáncs-cickányormányos

Ceratapion penetrans (Germar, 1817) – lapátlábú cickányormányos

Cyanapion afer (Gyllenhal, 1833) – hímjehagyott cickányormányos

Diplapion detritum (Mulsant & Rey, 1859) – kamilla-cickányormányos

Diplapion stolidum (Germar, 1817) – lékeltfejú cickányormányos
Eutrichapion punctigerum (Paykull, 1792) – bükkönyszomorító cickányormányos
Ischnopterapion loti (Kirby, 1808) – kerep-cickányormányos
Ischnopterapion virens (Herbst, 1797) – lóheregyökér-cickányormányos
Omphalapion hookerorum (Kirby, 1808) – Hooker-cickányormányos
Oxystoma craccae (Linné, 1767) – kaszanyüg-cickányormányos
Oxystoma subulatum (Kirby, 1808) – törösorrú cickányormányos
Perapion curtirostre (Germar, 1817) – kurtaorrú cickányormányos
Perapion violaceum (Kirby, 1808) – sóska-cickányormányos
Protapion apricans (Herbst, 1797) – lóheremag-cickányormányos
Protapion assimile (Kirby, 1808) – virágrontó cickányormányos
Protapion fulvipes (Fourcroy, 1785) – vadhere-cickányormányos
Protapion interjectum (Desbrochers, 1895) – téveszthető cickányormányos
Protapion nigrirtarse (Kirby, 1808) – kis cickányormányos
Protapion varipes (Germar, 1817) – görbelábú cickányormányos
Pseudoperapion brevirostre (Herbst, 1797) – fényesorrú cickányormányos
Squamapion flavimanum (Gyllenhal, 1833) – menta-cickányormányos
Taeniapion urticarium (Herbst, 1784) – csalán-cickányormányos

NANOPHYIDAE – fűzényormányosok

Dieckmanniellus nitidulus (Gyllenhal, 1838) – fogascombú fűzényormányos
Nanophyes globiformis Kiesenwetter, 1864 – gömbölyded fűzényormányos
Nanophyes marmoratus (Goeze, 1777) – simacombú fűzényormányos

ATTELABIDAE – levélsodrók

Apoderus coryli (Linné, 1758) – mogyoró-levélsodró

RHYNCHYTIDAE – eszelények

Deporaus betulae (Linné, 1758) – nyírfa-levélsodró
Neocoenorhinus germanicus (Herbst, 1797) – szamócaeszeleny

CURCULIONIDAE – ormányosbogarak

Acalles echinatus (Germar, 1824) – apró zártormányúbogár
Acalles fallax Boheman, 1844 – csalfa zártormányúbogár
Anthonomus pedicularius (Linné, 1758) – galagonya-bimbólikasztó
Anthonomus rubi (Herbst, 1795) – szamóca-bimbólikasztó
Baris artemisiae (Herbst, 1795) – ürömbáris
Barypeithes araneiformis (Schrank, 1781) – simahátú mohaormányos
Barypeithes chevrolati (Boheman, 1843) – Chevrolat-mohaormányos
Brachysomus echinatus (Bonsdorff, 1785) – tüskés gypormányos
Calosirus terminatus (Herbst, 1795) – petrezselyem-ormányos
Ceutorhynchus alliariae H. Brisout, 1860 – pirostappantyús ormányos
Ceutorhynchus chalybaeus Germar, 1824 – fémes ceutormányos
Ceutorhynchus erysimi (Fabricius, 1787) – kis repcsényormányos
Ceutorhynchus griseus Ch. Brisout, 1869 – hamvas ceutormányos
Ceutorhynchus minutus (Reich, 1797) – vadrepce-ormányos

Ceutorhynchus obstrictus (Marsham, 1802) – repcebecő-ormányos
Ceutorhynchus posthumus Germar, 1824 – rejtőkeormányos
Ceutorhynchus scrobicollis Neresheimer & Wagner, 1924 – gödröstorú ormányos
Ceutorhynchus typhae (Herbst, 1795) – pásztortáska-ormányos
Cionus tuberculatus (Scopoli, 1792) – sávonyakú gömbormányos
Coeliastes lamii (Fabricius, 1792) – árvacsalán-ormányos
Datonychus arquatus (Herbst, 1795) – vízipeszérce-ormányos
Datonychus melanostictus (Marsham, 1802) – mentaormányos
Dorytomus melanophthalmus (Paykull, 1792) – sárgaorrú hangormányos
Dorytomus taeniatus (Fabricius, 1781) – kecskefűz-hangormányos
Eusomus ovulum Germar, 1824 – cickafarkormányos
Graptus triguttatus (Fabricius, 1775) – nagy nádálytő-ormányos
Gymnetron aper Desbrochers, 1893 – apró veronika-ormányos
Gymnetron melanarium (Germar, 1821) – kakukk veronika-ormányos
Gymnetron veronicae (Germar, 1821) – veronika-ormányos
Hypera meles (Fabricius, 1792) – lóhere-gubósormányos
Hypera nigrirostris (Fabricius, 1775) – pompás gubósormányos
Hypera striata (Boheman, 1834) – sávós pikkelyesormányos
Isochnus populicola (Silfverberg, 1977) – nyár-bolhaormányos
Larinus obtusus Gyllenhal, 1836 – imola-púderbogár
Larinus turbinatus Gyllenhal, 1836 – kúposorrú púderbogár
Limnobaris t-album (Linné, 1758) – réti bátis
Mecinus pascuorum (Gyllenhal, 1813) – közönséges útifűormányos
Mecinus pyraeter (Herbst, 1795) – szélesnyakú útifűormányos
Microplontus melanostigma (Marsham, 1802) – ebszékfű-ormányos
Mogulones asperifoliarum (Gyllenhal, 1813) – élénkfoltos tarkaormányos
Mogulones pallidicornis Gougelet & H. Brisout, 1860 – aligfoltos tarkaormányos
Nedys quadrimaculatus (Linné, 1758) – csalánormányos
Notaris acridulus (Linné, 1758) – sásormányos
Otiorrhynchus laevigatus (Fabricius, 1775) – fényes gyalogormányos
Otiorrhynchus raucus (Fabricius, 1776) – molyhos gyalogormányos
Parafoucartia squamulata (Herbst, 1795) – pikkelyes kerepormányos
Phyllobius argentatus (Linné, 1758) – ezüstös levélormányos
Phyllobius glaucus (Scopoli, 1763) – éger-levélormányos
Phyllobius maculicornis (Germar, 1824) – galagonya-levélormányos
Phyllobius oblongus (Linné, 1758) – közönséges levélormányos
Phyllobius virideaeris (Laicharting, 1781) – halványzöld ormányos
Polydrusus corruscus Germar, 1824 – kecskefűz-lombormányos
Polydrusus formosus (Mayer, 1779) – selymes lombormányos
Polydrusus picus (Fabricius, 1792) – foltos lombormányos
Polydrusus pilosus Gredler, 1866 – szőrfoltos lombormányos
Polydrusus tereticollis (DeGeer, 1775) – szalagos lombormányos (**1. kép**)
Rhamphus oxyacanthae (Marsham, 1802) – galagonya-bolhaormányos
Rhamphus pulicarius (Herbst, 1795) – szil-bolhaormányos
Rhinomias austriacus Reitter, 1894 – osztrák duzzadtorrú-barkó
Rhinoncus inconspicuous (Herbst, 1795) – nagy keserűfű-ormányos

Rhinoncus pericarpus (Linné, 1758) – vöröslábú lórumormányos
Sciaphilus asperatus (Bonsdorff, 1785) – árnyékkereső ormányos
Sitona humeralis Stephens, 1831 – lucerna-csipkézőbogár
Sitona lateralis Gyllenhal, 1834 – iglice-csipkézőbogár
Sitona lepidus Gyllenhal, 1834 – sárga csipkézőbogár
Sitona lineatus (Linné, 1758) – sávós csipkézőbogár
Sitona macularius (Marsham, 1802) – borsó-csipkézőbogár
Sitona sulcifrons (Thunberg, 1798) – szegélyes csipkézőbogár
Sitona suturalis Stephens, 1831 – színes csipkézőbogár
Sitona waterhousei Walton, 1846 – Waterhouse-csipkézőbogár
Tanymecus palliatus (Fabricius, 1787) – hegyesfarú barkó
Tanysphyrus lemnae (Paykull, 1792) – békalencse-ormányos
Trachodes hispidus (Linné, 1758) – bozontos ormányos
Trachyphloeus aristatus (Gyllenhal, 1827) – szálkás éjiormányos
Trichosirocalus troglodytes (Fabricius, 1787) – kis útifű-ormányos
Tropiphorus micans Boheman, 1842 – medvehagyma-ormányos
Tychius cuprifer (Panzer, 1799) – rezesbarna tímárormányos
Tychius picirostris (Fabricius, 1787) – szurkosorrú tímárormányos
Tychius quinquepunctatus (Linné, 1758) – borsóormányos
Tychius stephensi Schönherr, 1836 – Stephens-tímárormányos
Tychius tibialis Boheman, 1843 – fekete tímárormányos
Zacladus geranii (Paykull, 1800) – közönséges gólyaorr-ormányos

1. kép: A lomberdők lakója (*Polydrusus tereticollis* (DeGeer, 1775)
 (Csóka György felvétele)

SCOLYTIDAE – szúvak

Dryocoetes villosus (Fabricius, 1792) – gesztenyeszú

Ernoporus tiliae (Panzer, 1793) – hársszú

Ips typographus (Linné, 1758) – betűzőszú

Xyleborinus saxesenii (Ratzeburg, 1837) – vadgesztenyeszú

Xyleborus monographus (Fabricius, 1792) – szarvas tölgyeszú

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Kovács Tibornak a kiváló szervezést, a kutatók és résztvevők szorgalmas munkáját.

Irodalom

PODLUSSÁNY, A. (2007): A Bakony ormányosbogár-faunája (Coleoptera: Brachyceridae, Curculionidae) – A Bakony természettudományi kutatásának eredményei **30** – Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc, pp. 224.

Received March 16, 2010

Accepted May 11, 2010

